

กระบวนการสันติภาพในมินดาเนา สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ ค.ศ. 1972-1976

รวินทร์ คำโพธิ์ทอง*

บทคัดย่อ

บทความนี้ มุ่งศึกษาการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในมินดาเนาระหว่างกลุ่มแบ่งแยกดินแดนและรัฐบาลเฟอร์ดินานด์ มาร์กอส (Ferdinand Marcos) ค.ศ. 1972-1976 เนื่องจากมีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นในสมัยของรัฐบาลมาร์กอส โดยมีมูลเหตุของปัญหามาจากปัจจัยทางเศรษฐกิจและนโยบายของรัฐต่อเรื่องชาติพันธุ์และเรื่องความแตกต่างทางศาสนา ระหว่างชาวโมโร ที่นับถือศาสนาอิสลาม และชาวคริสต์ ที่นับถือศาสนาคริสต์-โรมันคาทอลิก จากการศึกษาชี้ว่าการแบ่งแยกดินแดนได้ปรากฏชัดเจนขึ้น เป็นผลสืบเนื่องมาจากการก่อตัวของขบวนการนักศึกษา และปัญญาชน และเหตุการณ์ที่ทำให้ความขัดแย้งต่อชาวมุสลิมและความรุนแรงจากปัจจัยทางการเมืองในฟิลิปปินส์ที่เพิ่มระดับความรุนแรงมากขึ้นกว่าเดิม ในสมัยรัฐบาลมาร์กอส ได้แก่ 1) เหตุการณ์ Jabidah Massacre ค.ศ. 1968 ที่เกิดการสังหารหมู่กลุ่มคอมมิวนิสต์ชาวโมโรบนเกาะซาบ่าห์ จนนำไปสู่การจัดตั้งกลุ่มมุสลิมสำคัญ คือ Muslim Independence Movement (MIM) ค.ศ. 1968 และกลุ่ม Moro National Liberation Front (MNLF) ค.ศ. 1969 2) เหตุการณ์การสู้รบระหว่างชาวโมโรและชาวคริสเตียนในโคตาบาโต (Cotabato) ในมินดาเนา ค.ศ. 1970) เหตุการณ์ประท้วงรัฐบาลมาร์กอสของขบวนการนักศึกษา กรรมกร กลุ่มคอมมิวนิสต์ และกลุ่มมุสลิมทางภาคใต้ ค.ศ. 1970-1972 กระทั่งเป็นเหตุผลหนึ่งซึ่งทำให้เฟอร์ดินานด์ มาร์กอส ประกาศกฤษฎีการศึก ในวันที่ 21 กันยายน ค.ศ. 1972 ภายหลังการประกาศกฤษฎีการศึกได้ส่งผลให้สถานการณ์ในภาคใต้มีความตึงเครียด และความขัดแย้งสูงขึ้น จนนำไปสู่การผลักดันนโยบายและโครงการต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหาจากทั้งสองฝ่าย อย่างไรก็ตาม การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและความรุนแรงในสมัยรัฐบาลเฟอร์ดินานด์ มาร์กอส ค.ศ. 1972-1976 กลับไม่ประสบความสำเร็จเนื่องจากรัฐบาลมาร์กอสไม่มีความตั้งใจที่จะแก้ปัญหาอย่างแท้จริง โดยเฉพาะการไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงตรีโปลี (Tripoli Agreement) แต่ความล้มเหลวดังกล่าวถือเป็นบทเรียนสำคัญที่ทำให้เกิดกระบวนการสร้างสันติภาพอย่างจริงจังในสมัยรัฐบาลถัดมาคือ รัฐบาลของคอราซอน อาคิโน (Corazón Aquino) ประธานาธิบดีคนที่ 11 และรัฐบาลของฟิเดล รามอส (Fidel Ramos) ประธานาธิบดี คนที่ 12 การศึกษานี้ จะแสดงให้เห็นถึงความจำเป็นมาของการแบ่งแยกดินแดนและรายละเอียดของกระบวนการสันติภาพครั้งแรกใน

* นักวิจัยอิสระ (บทความนี้ปรับปรุงจากเค้าโครงการวิจัยขณะศึกษาในระดับปริญญาโท สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2557)

สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ คือ ข้อตกลงตรีโพลี (Tripoli Agreement) ค.ศ. 1976 และผลในทางปฏิบัติ
ในสมัยรัฐบาลเฟอร์ดินานด์ มาร์กอส

คำสำคัญ: มินดาเนา/ ฟิลิปปินส์

Peace process in Mindanao, the Philippines from 1972 to 1976

Ravin Khamphothong*

Abstract

This article aims to study conflicts solving in Mindanao between separatist groups and Ferdinand Marcos's government in 1972-1976 because violence became more and more severe and intense. The main causes were from the economy policy and the policy of ethnicity and the difference of religious back ground between Moro people who are Muslims whereas the rest are Catholics. The study showed that conflicts and the attempt to separate became very obvious. Students and educated people network was formed . Conflicts with Muslims and political problems led to the higher level of violence during Marcos's governing. Certain problems were; 1) Jabidah Massacre in 1968 of Moro people in Sabah island. This led to the forming of important Muslim groups which are Muslim Independence Movement (MIM) in 1968 and Moro National Liberation Front (MNLF) in 1969. 2) Conflicts and war between Moro people and the Christians in Cotabato, Mindanao in 1970. 3) Protests of students, labors and Muslim groups toward Marcos's government in 1970-1972. With all those protests, Ferdinand Marcos decided to declare the martial law in September 21, 1972. After this law was declared, tensions and conflicts became more severe in the southern part of the country. However, conflicts and violence solving during Ferdinand Marcos's government in 1972-1976 was not succeeded because they didn't put enough effort and sincerity, especially the failed of Tripoli Agreement. But, this failure was the important lesson to build peace for the next government of Corazón Aquino, the 11th president, and later Fidel Ramos, the 12th president. This study describes the causes the attempt to separate, the details of peace process in the Philippines which was Tripoli Agreement in 1972, and the results during Ferdinand Marcos's times.

Keywords: Mindanao/ Philippines

* *Independent Researcher*

บทนำ

บทความนี้ มุ่งศึกษาการแก้ไขปัญหาคัดแย้งในมินดาเนาระหว่างกลุ่มแบ่งแยกดินแดนและรัฐบาลเฟอร์ดินานด์ มาร์กอส (Ferdinand Marcos) ค.ศ. 1972-1976¹ เนื่องจากมีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นในสมัยของรัฐบาลมาร์กอส ระหว่าง ค.ศ. 1972-1986 มีประชาชนถูกทารุณกรรม 35,000 คน ถูกจับกุมคุมขัง 70,000 คน และถูกสังหาร 3,257 คน (National Council of Churches in the Philippines, 2007, p. 22) ในประเทศฟิลิปปินส์ มีการระบุคำเรียกชาวมุสลิมไว้หลากหลายเพื่อกำหนดความหมายและอัตลักษณ์ ทั้งจากวัฒนธรรมสมัยอาณานิคม แวดวงวิชาการ และการกำหนดขึ้นของกลุ่มชาวมุสลิมเอง งานศึกษาของรองศาสตราจารย์สิดา สอนศรี² ชี้ว่า มุสลิมในประเทศฟิลิปปินส์เป็นชาติพันธุ์ต่างหากที่เรียกว่า โมโร (Moro) ซึ่งมาจากคำว่า Moors ที่สเปนใช้เรียกมุสลิมที่ต่อต้านสเปนขณะเข้าโจมตีทางใต้ของหมู่เกาะฟิลิปปินส์ และ Moors ก็คือกลุ่มคนที่เคยปกครองสเปนมาก่อนตามประวัติศาสตร์ของสเปน โดยมีมุสลิมหัวรุนแรงกลุ่มหนึ่งพยายามรวมตัวกันและเรียกตัวเองว่ากลุ่มโมโร หรือชาติโมโร (Bangsamoro) ต่อมานูร์ มิซูอารี (Nur Misuari) ผู้นำของกลุ่ม Moro national Liberation Front (MNLF)² ได้พัฒนาแนวคิด Bangsamoro (Moro nation) ขึ้น โดยคำว่า Bangsa นั้นอาจหมายถึงผู้สืบสายโลหิตเดียวกัน เผ่าเดียวกัน เชื้อชาติหรือชาติเดียวกัน นอกจากนี้ ยังมีคำว่า มุสลิมฟิลิปปิน (Muslim Filipinos) ซึ่งงานศึกษาของ Robert D. McAmis ระบุว่า ในรายงานศึกษาจำนวนมากที่จัดทำขึ้นโดยชาวมุสลิม พบว่า พวกเขาไม่ได้คิดว่าตนเองเป็นฟิลิปปิน แต่เสนอว่า พวกเขา คือ ชาวมุสลิม และชี้ว่า ใน ชาวมุสลิมที่มีการศึกษาจะเสนอว่าตนเองเป็นมุสลิมฟิลิปปินและระบุว่า ในงานวิชาการของมุสลิมและคริสเตียนกำหนดให้คำว่า โมโร ในความหมายเชิงบวก เช่นเดียวกับกับมุสลิมฟิลิปปิน และยังมีการใช้คำว่า ชาวโมโร หมายถึง ชาวมุสลิมในฟิลิปปินส์ อีกด้วย คำเรียกที่แตกต่างกันนี้ มีมูลเหตุของปัญหามาจากปัจจัยทางการเมือง เศรษฐกิจและนโยบายของรัฐต่อเรื่องชาติพันธุ์และเรื่องความแตกต่างทางศาสนาในมินดาเนา (สิดา สอนศรี, 2550, McAmis, 1974, p.43) ที่นับถือศาสนาอิสลาม และชาวคริสเตียน โดยมีการเรียกว่า เป็นคริสเตียน ฟิลิปปิน (McAmis, 1974, p.44) ที่นับถือศาสนาคริสต์ แต่มีคำอธิบายหนึ่งว่า ชาวพื้นเมืองที่ยอมเปลี่ยนศาสนาสเปนจะเรียกว่า อินโดส (Indios) เป็นชื่อเรียกกลุ่มคนในอาณานิคม

¹ เฟอร์ดินานด์ มาร์กอส (Ferdinand Marcos) คือประธานาธิบดีคนที่ 10 ของฟิลิปปินส์ (ในกรณีที่นับตั้งแต่ในสมัยซึ่งฟิลิปปินส์เปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นสาธารณรัฐ มาร์กอส จะเป็นประธานาธิบดี คนที่ 6) ดำรงตำแหน่ง ค.ศ. 1965-1986 สมัยที่ 1 ค.ศ. 1965-1969 สมัยที่ 2 ค.ศ. 1969-1972 และสมัยที่ 3 ค.ศ. 1981-1986 ซึ่งระหว่าง ค.ศ. 1972-1981 เป็นช่วงที่มาร์กอส ปกครองภายใต้กฎอัยการศึก โดยพ้นจากตำแหน่งจากพลังประชาชนใน ค.ศ. 1986

² นูร์ มิซูอารี (Nur Misuari) คือผู้นำกลุ่ม Moro national Liberation Front (MNLF) เป็นมุสลิมที่มีแนวคิดมาร์กซิสต์ซึ่งต่อต้านจักรวรรดินิยมและทุนนิยม โดยได้รับทุนจากรัฐบาลฟิลิปปินส์ให้ศึกษาที่มหาวิทยาลัยแห่งชาติฟิลิปปินส์ (The University of the Philippines-U.P.) เมื่อจบระดับปริญญาโทได้ศึกษาต่อที่ประเทศลิเบียแล้วกลับมาเป็นอาจารย์ที่ U.P. เมื่อ ค.ศ. 1966-1968 และร่วมก่อตั้งกลุ่ม MNLF ในช่วง ค.ศ. 1970

ทั่วไป แต่ภายหลังจะกลายมาเป็นชาวฟิลิปปิน (ณัฐนี อมรประดับกุล, 2556) และภายหลังจากสงครามโลก ครั้งที่ 2 ชาวมุสลิมในมินดาเนาและซูลู มีความคิดว่า คำว่า “ฟิลิปปิน” (Filipino) ควรจะหมายความถึง กลุ่มประชาชนที่ย่อมอยู่ภายใต้การปกครองของสเปนเดิมเท่านั้น (สีดา สอนศรี, 2550, น. 16)

จากการศึกษาชี้ว่าการแบ่งแยกดินแดนได้ปรากฏชัดเจนขึ้น เป็นผลสืบเนื่องมาจากการก่อตัวของขบวนการนักศึกษา และปัญญาชน และเหตุการณ์ที่ทำให้ความขัดแย้งต่อชาวมุสลิมและความรุนแรงจากปัจจัยทางการเมืองในฟิลิปปินส์ที่เพิ่มระดับความรุนแรงมากขึ้นกว่าเดิม ในสมัยรัฐบาลมาร์กอส ได้แก่

1) เหตุการณ์ Jabidah Massacre ค.ศ. 1968 ที่เกิดการสังหารหมู่กลุ่มคอมมานโดชาวโมโรบนเกาะซาบาหลี จนนำไปสู่การจัดตั้งกลุ่มมุสลิมสำคัญ คือ Muslim Independence Movement (MIM) ค.ศ. 1968 และกลุ่ม Moro National Liberation Front (MNLF) ค.ศ. 1969

2) เหตุการณ์การสู้รบระหว่างชาวโมโรและชาวคริสเตียนในโคตาบาโต (Cotabato) ในมินดาเนา ค.ศ. 1970

3) เหตุการณ์ประท้วงรัฐบาลมาร์กอสของขบวนการนักศึกษา กรรมกร กลุ่มคอมมิวนิสต์ และกลุ่มมุสลิมทางภาคใต้ ค.ศ. 1970-1972

จากเหตุการณ์ข้างต้นทำให้เฟอร์ดินานด์ มาร์กอส ประกาศกฤษฎีกาการศึก ในวันที่ 21 กันยายน ค.ศ. 1972 ภายหลังจากประกาศกฤษฎีกาการศึกได้ส่งผลให้สถานการณ์ในภาคใต้มีความตึงเครียด (สีดา สอนศรี, 2550, หน้า 31) และความขัดแย้งสูงขึ้น จนนำไปสู่การผลักดันนโยบายและโครงการต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหาจากทั้งสองฝ่าย ฝ่ายรัฐบาลมาร์กอส ใช้กลยุทธ์ คือ 1. การเจรจากับหัวหน้าของชาวมุสลิมกลุ่มต่าง ๆ³ 2. การมอบตำแหน่งทางการเมืองในรัฐบาลแก่ชาวมุสลิม 3. การจัดตั้งโครงการพัฒนาขึ้นในภาคใต้ และฝ่ายตัวแทนของชาวมุสลิม ได้ผลักดันให้เกิดข้อตกลงทริโพลี (Tripoli Agreement) ใน ค.ศ. 1976 ที่มีการเจรจาเพื่อประนีประนอมระหว่างตัวแทน 3 ฝ่าย ได้แก่ ตัวแทนรัฐบาลมาร์กอส ตัวแทนองค์กรมุสลิมโลก the Organisation of the Islamic Conference (OIC) และตัวแทนกลุ่ม Moro National Liberation Front (MNLF) โดยมีสาระสำคัญคือ เรียกร้องให้บริเวณมินดาเนา 13 จังหวัด และ 9 เมือง (Cities) เป็นเขตปกครองตนเอง (Autonomous)

อย่างไรก็ตาม การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและความรุนแรงในสมัยรัฐบาลเฟอร์ดินานด์ มาร์กอส ค.ศ. 1972-1976 กลับไม่ประสบความสำเร็จเนื่องจากรัฐบาลของมาร์กอส ไม่มีความตั้งใจ

³ ในสมัยรัฐบาลของมาร์กอส นี้ จะใช้คำเรียกว่า ชาวมุสลิมภาคใต้ ส่วนคำว่า โมโร นั้น ได้มีการนำมาใช้เรียกกันอย่างชัดเจน ในสมัยรัฐบาลของอากิโน ที่ 3 ส่วนในประวัติศาสตร์ของมินดาเนาก่อนสมัยใหม่นั้น สเปน ได้เรียกชาวมุสลิมว่า มัวร์ (Moore) และสุลต่านของมินดาเนา เรียกชาวมุสลิมว่า บังซาโมโร (Bangsamoro)

ที่จะแก้ปัญหาอย่างแท้จริง โดยเฉพาะการไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงทริโพลี สีดา สอนศรี ได้สรุปความล้มเหลวของการแก้ปัญหาความขัดแย้งในมินดาเนาของรัฐบาลฟิลิปปินส์ ว่ามาจากปัจจัย 3 ประการ ได้แก่ ประการแรก มีการเปลี่ยนผู้นำ ในหน่วยงานบ่อยมาก ในระยะ 10 ปีระหว่างปี 1963-1973 มีการเปลี่ยนแปลงประธานอย่างน้อย 5 คน ซึ่งเป็นผู้จัดการ โครงการและพนักงาน 3 คน ประการที่สอง งบประมาณในการพัฒนาไม่เพียงพอ งบประมาณที่ควรให้คือ 132 ล้านดอลลาร์ แต่ตามความเป็นจริงแล้วได้รับเงินเพียง 24 ล้านดอลลาร์เท่านั้น ประการที่สาม หน่วยงานพัฒนามินดาเนา มิใช่เป็นหน่วยงานที่ถาวร เพราะฉะนั้นการทำงานจึงไม่ต่อเนื่องและขาดการประสานงานกัน (สีดา สอนศรี, 2550, น.8) แต่ความล้มเหลวดังกล่าวถือเป็นบทเรียนสำคัญที่ทำให้เกิดกระบวนการสร้างสันติภาพอย่างจริงจังในสมัยรัฐบาลถัดมาคือ รัฐบาลของคอราซอน อากีโน (Corazón Aquino) ประธานาธิบดีคนที่ 11 และรัฐบาลของฟิเดล รามอส (Fidel Ramos) ประธานาธิบดี คนที่ 12

งานศึกษานี้จะแสดงให้เห็นถึงความเป็นมาของการแบ่งแยกดินแดนและรายละเอียดของกระบวนการสันติภาพครั้งแรกในสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ คือ ข้อตกลงทริโพลี ค.ศ. 1976 และผลในทางปฏิบัติ ในสมัยรัฐบาลเฟอร์ดินานด์ มาร์กอส โดยงานศึกษาข้อตกลงทริโพลีมีคุณูปการสำคัญต่อประเทศไทยเนื่องจากไม่เคยมีการศึกษาในรายละเอียด ความเป็นมา นโยบายที่เกี่ยวข้อง และจุดเริ่มต้นของกระบวนการสันติภาพ ที่พัฒนาไปสู่การจัดทำข้อตกลงสันติภาพขั้นสุดท้าย (Final Peace Agreement) ค.ศ. 1996 โดยเน้นการศึกษาเรื่องนโยบายเพื่อสันติภาพในมินดาเนา สมัยรัฐบาลของเฟอร์ดินานด์ มาร์กอส ในกรอบของอาณาบริเวณศึกษา ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่สอดคล้องกับกระแสฟื้นฟูอิสลาม (Islamic Revival) ในทศวรรษ 1970 (Lapidu, 1997, pp. 444-445) และกระแสฟื้นฟูมุสลิมเป็นปึกแผ่น (Solidarity) ของกิจการต่างๆ และขบวนการนักศึกษามุสลิม (Mutalib, 1990, p. 879) ทั้งนี้ ยังมีประโยชน์ต่อการจัดทำกระบวนการสันติภาพ 3 จังหวัดชายแดนใต้ในประเทศไทยอีกด้วย

ความเป็นมาของการแบ่งแยกดินแดนในมินดาเนา

มินดาเนา (Mindanao) หมายถึงทั้งบริเวณหมู่เกาะมินดาเนาและหมู่เกาะซูลู ทางภาคใต้ของฟิลิปปินส์ (ณัฐณี อมรประดับกุล, 2556) การก่อตัวของความขัดแย้งและการแบ่งแยกดินแดนในมินดาเนาระหว่างชาวโมโร ชาวมุสลิม กับชาวฟิลิปปินส์ที่อพยพมาจากเกาะตอนเหนือ คือลูซอน และเกาะตอนกลาง วิซายาส์ ใน ค.ศ. 1912 และกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีภาษาแตกต่างกันอีกกว่า 30 กลุ่ม (ethnolinguistic groups) (Kamlan, 1999, p. 7) รวมถึงความขัดแย้งระหว่างชาวมุสลิมกับชาวคริสเตียนฟิลิปปินส์นั้น ถูกระบุว่าเริ่มต้นมาตั้งแต่สมัยอาณานิคมของสเปน ค.ศ. 1565 และเกิดความขัดแย้งที่มีผลมาจากการเมืองการปกครองของรัฐบาลของมาร์กอสในสมัยอาณานิคมของสหรัฐอเมริกา

ทั้งนี้ เมื่อมีการสำรวจงานวิจัยชิ้นสำคัญที่เกี่ยวข้องพบว่างานศึกษาด้านพัฒนาการประวัติศาสตร์ของการแบ่งแยกดินแดนของมินดาเนาได้แสดงให้เห็นจุดเริ่มต้นของปัญหาและแนวทางการแก้ไขความขัดแย้งคือการเจรจาสันติภาพในข้อตกลงตรีโปลี ดังต่อไปนี้

1) งานศึกษาของ Jamail A. Kamlian นักวิชาการประวัติศาสตร์ของฟิลิปปินส์ ได้แบ่งการศึกษา Bangsamoro People ออกเป็น 4 สมัย

สมัยที่ 1 ช่วงฟิลิปปินส์ตกเป็นอาณานิคมของสเปน โดยชี้ประเด็นสำคัญของนโยบายการปกครองของสเปนว่า ชาวสเปนใช้วิธีปกครองอาณานิคมแบบยุโรป

สมัยที่ 2 สมัยมุสลิม และจักรวรรดินิยมสหรัฐอเมริกา จุดเริ่มต้นเมื่อ ค.ศ. 1898 สหรัฐอเมริการบชนะสเปนใน Spanish-American War ซึ่งมีชนวนเหตุมาจากสเปนปกครองคิวบาอย่างอยุติธรรม ผลกระทบภายหลังสงครามดังกล่าวได้ส่งผลให้สหรัฐฯ ทำสนธิสัญญาปารีสที่มีประเด็นเกี่ยวข้องกับฟิลิปปินส์ คือ สหรัฐอเมริกาได้สิทธิ์ครอบครองหมู่เกาะฟิลิปปินส์ เกาะกวม และเปอร์โตริโก (Puerto Rico) จากสเปนโดยต้องจ่ายเงิน 20 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ให้แก่สเปน ซึ่ง Kamlian สรุปบทบาทของสหรัฐอเมริกาในสมัยนี้ว่า ไม่ใช่เป็นแค่การขยายเวลาที่เป็นมรดกตกทอดจากการเป็นอาณานิคมของสเปนซึ่งมีแต่เพียงการสร้างอคติและความเกลียดชังแต่เพียงอย่างเดียว แต่สหรัฐฯ ได้สร้างมิติตความขัดแย้งในแง่ของการเป็นผู้ผูกขาดและควบคุมกรรมสิทธิ์ที่ดินขนาดใหญ่ โดยเปรียบเทียบกับสหรัฐฯ เป็นเหมือนบริษัททางเศรษฐกิจของ Bangsamoro (Kamlian, 1999, p. 18)

สมัยที่ 3 สมัยมุสลิม และฟิลิปปินส์ยุครัฐอาณานิคมใหม่ ซึ่ง Kamlian ตั้งข้อสังเกตสำคัญภายหลังฟิลิปปินส์ได้รับเอกราชเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม ค.ศ. 1946 ว่าสถานะของสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ที่เป็นอิสระทางการเมืองนั้น เป็นการเริ่มต้นของโซคร้ายสำหรับ Bangsamoro People เนื่องจากถูกปกครองทั้งชนชั้นนำฟิลิปปิโน และชนชั้นนำ ชาวมุสลิม ที่ปฏิเสธจะให้อิสระและอธิปไตยต่อ Bangsamoro People จากงานศึกษาของ Jamail A. Kamlian สะท้อนให้เห็นปัจจัยสำคัญในการก่อตัวของแนวคิดการแบ่งแยกดินแดนในมินดาเนาว่ามีการสั่งสมมาตั้งแต่สมัยที่ฟิลิปปินส์เป็นอาณานิคมของสเปน ซึ่ง Kamlian ชี้ให้เห็นว่าสเปนเน้นการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมด้วยการกล่อมเกลาทางคริสต์ศาสนา และการประนีประนอมทางการเมืองด้วยการผ่อนปรนนโยบายการปกครองด้วยการคงสถานะของสุลต่าน หากเลือกที่จะรัตนอนอำนาจด้วยวิธีแบบคลด้วยการให้อำนาจการปกครองและสร้างความร่วมมือทางนโยบายแก่ ชาวมุสลิม และชาวคริสเตียนฟิลิปปิโนให้เกิดขึ้น การครอบงำของสเปนจึงมุ่งเน้นหยั่งรากทางวัฒนธรรม และประสบผลสำเร็จในการเผยแพร่ศาสนาคริสต์

2) งานศึกษาของ Syed Serajul Islam นักวิชาการด้านอิสลามของมาเลเซีย

Syed Serajul Islam เน้นการศึกษารากประวัติศาสตร์การแบ่งแยกดินแดนในมินดาเนาตั้งแต่สมัยอาณานิคมของสเปนจนถึงสมัยอาณานิคมของสหรัฐอเมริกา โดยระบุว่า รากฐานของความขัดแย้งได้เกิดขึ้นตั้งแต่สมัยเป็นอาณานิคมของสเปน ค.ศ. 1565 การเข้ามาของสเปนได้ทำให้เกิดการต่อสู้กับสุลต่านมุสลิมในหมู่เกาะมินดาเนาและซูลู และชี้ว่า สเปนเป็นชาติที่เรียกขานมุสลิมในมินดาเนาว่า Moore ปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดแนวคิดการแบ่งแยกดินแดน เริ่มต้นขึ้นในช่วงศตวรรษที่ 19 ที่สุลต่านในมินดาเนาอนุญาตให้สเปนมีอำนาจในธุรกิจทางภาคเหนือของมินดาเนาเพื่อให้ออกจากการถูกแทรกแซงทางจารีตประเพณี แต่วิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ได้ส่งผลกระทบต่ออำนาจอธิปไตยของฟิลิปปินส์ คือทำให้สเปนสามารถควบคุมส่วนอื่น ๆ ของหมู่เกาะฟิลิปปินส์ได้ รวมทั้งประสบความสำเร็จในการเปลี่ยนแปลงชนพื้นเมืองให้เป็นคาทอลิกอีกด้วย ต่อมาบทบาทของสเปนที่ปฏิบัติต่อฟิลิปปินส์เข้มงวดขึ้นเพราะความขัดแย้งระหว่างชุมชนมุสลิมและชุมชนคาทอลิก โดยสเปนใช้กองทัพในการต่อสู้กับชาวโมโรเพื่อพิชิตมินดาเนาเพราะต้องการให้มินดาเนาเป็นอาณานิคม และเป็นคริสเตียน เมื่อคาทอลิกเป็นพันธมิตรกับสเปนจึงร่วมมือต่อสู้กับมุสลิมในมินดาเนา นอกจากนี้ สเปนได้ใช้วิธีการสำคัญอีกประการ นั่นคือการสร้างภาพลักษณ์ให้แก่ชาวมุสลิมและชาวคาทอลิก

ใน ค.ศ. 1898 ผลจากการที่สหรัฐอเมริกาได้รับชัยชนะใน Spanish-American War ทำให้สหรัฐฯ เข้าควบคุมฟิลิปปินส์ รวมถึงหมู่เกาะมินดาเนาและซูลูทั้งที่สเปนไม่มีอำนาจครอบครองเบ็ดเสร็จในหมู่เกาะดังกล่าว เป็นผลให้ชาวโมโรต่อสู้กับสหรัฐฯ จนกระทั่งส่งผลให้สุลต่านซูลูจัดทำ The Bates Treaty วันที่ 20 สิงหาคม ค.ศ. 1899 สนธิสัญญานี้ ยอมรับอำนาจการปกครองประชาชน และอำนาจบางอย่างในการปกครองท้องถิ่นของสุลต่าน แต่สนธิสัญญานี้มีระยะเวลาสั้นเกินกว่าจะเห็นผลสำเร็จ และชี้ให้เห็นนโยบายสำคัญของสหรัฐฯ ในการปกครองฟิลิปปินส์ที่มาจากแนวคิดพื้นฐาน คือ การบูรณาการมุสลิมให้เข้าเป็นรัฐประชาชาติ คือการสร้างจังหวัดโมโร ที่อยู่ภายใต้การควบคุมจากส่วนกลาง คือ มะนิลา และการวางนโยบาย policy of attraction ซึ่งเป็นนโยบายที่มุ่งเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ด้วยการเปลี่ยนแปลงในทางวัฒนธรรม คือ การทำให้กลายเป็นประชาชนคาทอลิกที่มีความศิวิไลซ์ และทันสมัย ท้ายที่สุดอิสลาม กล่าวไว้ว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความขัดแย้งไม่ใช่ความแตกต่างทางชาติพันธุ์หรือวัฒนธรรม แต่เป็นบทบาทของสหรัฐอเมริกาในสมัยอาณานิคมที่เป็นผู้หว่านเมล็ดพันธุ์ของความเคลื่อนไหวเพื่อแบ่งแยกดินแดนในมินดาเนาและซูลู (Islam, 2005, p. 28-32)

3) งานศึกษาของ Thomas M. McKenna นักวิชาการด้านมานุษยวิทยาในสหรัฐอเมริกา ซึ่งงานวิจัย Muslim Rulers and Rebels ขึ้นนี้ มีพื้นฐานของการศึกษาพลังความสามัคคีของอิสลาม และความไม่เสมอภาคทางสังคม (McKenna, 1998, p. xiii) McKenna เน้นการศึกษาพัฒนาการทาง

ประวัติศาสตร์ร่วมสมัยตั้งแต่สมัยอาณานิคมของสหรัฐอเมริกา โดยมีความสนใจที่จะเข้าถึงรากเหง้าและความหมายของการต่อสู้เพื่อการแบ่งแยกของมุสลิมฟิลิปปินส์ ด้วยการลงพื้นที่ศึกษาเมือง Cotabato ทางตะวันตกเฉียงใต้ในมินดาเนาที่ปรากฏการต่อต้านและการแบ่งแยกดินแดนขึ้น การศึกษาของ McKenna มีข้อสันนิษฐานหลักจากทฤษฎีรัฐชาติสมัยใหม่ ซึ่งเป็นความเคลื่อนไหวของนักชาตินิยมโดยมีแรงบันดาลใจสำคัญมาจากแนวคิดของชนชั้นนำชาตินิยม และมีจุดมุ่งหมายในการศึกษาคือการอธิบาย ความย้อนแย้งหรือความขัดกันของการต่อสู้ของนักชาตินิยมมุสลิม ในเมือง Cotabato การให้ความสำคัญกับอัตลักษณ์ และชาติพันธุ์ชาตินิยมของ McKenna จึงมีพื้นฐานทั้งสาขามานุษยวิทยาและรัฐศาสตร์ ในทางรัฐศาสตร์ได้ใช้แนวคิดชุมชนจินตกรรมของเบนเนดิก แอนเดอร์สัน (Benedict Anderson) เป็นสำคัญ เนื่องจากการอธิบายชาติจากวิธีการศึกษาแบบมานุษยวิทยา ว่าชาติเป็นจินตกรรมที่ถูกสร้างขึ้น และผลจากการสร้างจินตกรรมชาติ ใน 200 ปีที่ผ่านมาทำให้เกิดความรุนแรงโดยมีประชาชนนับล้านคนถูกฆ่าและเสียชีวิตจากกรอบและข้อจำกัดในทางจินตกรรมดังกล่าว (McKenna, 1998, pp.14-15)

4) งานศึกษาของสิตา สอนศรี นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ชาวไทย มีงานศึกษาดังต่อไปนี้

1. ความขัดแย้งในมินดาเนาภาคใต้ของฟิลิปปินส์ : ศึกษาเฉพาะกลุ่มแบ่งแยกดินแดนภาคใต้ MNLF, MILF 2. รัฐกับสังคมนุสลิมในฟิลิปปินส์ จากความขัดแย้งสู่ความร่วมมือ ที่มีจุดประสงค์สำคัญเพื่อสืบค้นรากเหง้าปัญหาของการแบ่งแยกดินแดนภาคใต้ในมินดาเนา รวมทั้งปัจจัยที่ก่อให้เกิดการแบ่งแยกดินแดน (สิตา สอนศรี, 2549, น. 8-12) และชี้ว่า รากเหง้าของปัญหามาจากข้อสันนิษฐานทางชาติพันธุ์วิทยาและภาษา (สิตา สอนศรี, เรื่องเดียวกัน, น.3) 3. การเมืองการปกครองในสมัยรัฐบาลของมาร์กอส (สิตา สอนศรี, 2529, 2530) ซึ่งพบว่าเน้นการศึกษาตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 1960-1990 โดยเป็นช่วงเวลาที่สอดคล้องกับงานชิ้นนี้ด้วย สิตา มีข้อเสนอเรื่องพัฒนาการประวัติศาสตร์ของการแบ่งแยกดินแดนในมินดาเนาไว้ ดังนี้ 1. ก่อนสมัยอาณานิคม 2. ในสมัยอาณานิคมของสเปน ค.ศ. 1565-1898 สิตาเห็นสอดคล้องกับ Thomas A. McKenna นักมานุษยวิทยา ว่าการก่อกบฏของมุสลิมมิใช่เกิดจากการรุกรานที่ดินของสเปน แต่มาจากรู้สึกชาตินิยมมากกว่า ซึ่งความรู้สึกชาตินิยมนี้มีสาเหตุมาจาก 2 ปัจจัย คือ การต่อต้านการครอบครองและกล่อมเกล้าของสเปน และสเปนได้วางนโยบายจากสอง และ 3. ในสมัยอาณานิคมของสหรัฐอเมริกานั้น และระบุว่า เป็นช่วงที่กลุ่มมุสลิมได้พัฒนาแนวคิดอิสลามเพื่อต่อต้านจักรวรรดินิยมอเมริกัน โดยได้สะท้อนให้เห็นถึงนัยยะสำคัญของสถานะและชาติพันธุ์ภายหลังฟิลิปปินส์ได้รับเอกราชจากสหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม ค.ศ. 1946 ว่า ชาวมุสลิมชนชั้นนำได้เข้าร่วมกับรัฐใหม่ที่เกิดขึ้น รวมถึงเห็นด้วยกับนโยบายการอพยพชาวฟิลิปปิโนคริสเตียนเข้ามาอยู่ในมินดาเนา ขณะที่ชาวโมโร หรือชาวมุสลิมที่ไม่ได้มาจากครอบครัวชนชั้นนำเริ่มก่อตัวขึ้นเป็นขบวนการเพื่อเรียกร้องให้มินดาเนาแบ่งแยกเป็นเขตปกครองตนเอง (สิตา สอนศรี, 2549, น. 3-5) สิ่งสำคัญในยุคการปกครอง

ของสหรัฐอเมริกา ในด้านเศรษฐกิจ คือ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศอื่นๆ กับฟิลิปปินส์ในรูปแบบบรรษัทข้ามชาติ และในด้านการบริหารการปกครอง คือ การก่อกองทัพให้ชาวมุสลิมเป็นฟิลิปปินส์ Filipization ด้วยนโยบายการปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจเข้าสู่ส่วนกลางเป็นสำคัญ (เสิดา สอนศรี, 2549, น. 11)

ผลจากการศึกษาพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ในมินดาเนาดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าการก่อตัวของการแบ่งแยกดินแดนปรากฏขึ้นในสมัยฟิลิปปินส์ถูกปกครองโดยอาณานิคม ตั้งแต่ ค.ศ. 1565 และเกิดความขัดแย้งชัดเจนในช่วงการปกครองของสหรัฐอเมริกา จะเห็นได้ว่าพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของมินดาเนามีชุดคำอธิบายว่าเป็นประวัติศาสตร์ชาตินิยมชาติพันธุ์หรือประวัติศาสตร์ของคนที่ถูกผลักให้ออกไปอยู่ชายขอบในดินแดนของตนเอง แม้ว่าจะไม่ได้ถูกแย่งชิงพื้นที่เพื่อสร้างคำอธิบายหรือตีความทางประวัติศาสตร์อย่างหลากหลายแนวทาง แต่นโยบายของรัฐบาล โดยเฉพาะนโยบายการอพยพคนจากภูมิภาคอื่นหรือต่างศาสนาลงไปมินดาเนา และพลวัตของความขัดแย้งในสมัยอาณานิคมของสหรัฐอเมริกา ทำให้เกิดความขัดแย้งในพื้นที่ เกิดข้อถกเถียง และเกิดความเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมในมินดาเนา รวมทั้งการครอบงำ และกลมกลืนทางวัฒนธรรม เช่น ในสมัยอาณานิคมของสเปน ชาวโมโรบางกลุ่มต้องการทำให้มินดาเนาเป็น Islamization ส่วนสเปนต้องการทำให้ชาวพื้นเมืองกลายเป็นสเปน หรือเพื่อกลืนชาติและก่อกองทัพให้ชาวมุสลิมรับวัฒนธรรมสเปน (Hispanization) ขณะที่ในสมัยอาณานิคมของสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะในยุคที่สหรัฐฯ ปกครองฟิลิปปินส์ภายใต้ต้นนโยบายของรัฐบาลเครือจักรภพด้วยการนำรัฐธรรมนูญ ฉบับ ค.ศ. 1935 มาใช้ เพื่อต้องการทำให้มินดาเนาเป็น Filipization กระทั่งทำให้เกิดความขัดแย้งจากการช่วงชิงพื้นที่ทางการเมืองของรัฐบาลและกลุ่มแบ่งแยกดินแดนโดยความรุนแรงเพิ่มระดับขึ้นสูงที่สุดในสมัยรัฐบาลของเฟอร์ดินานด์ มาร์กอส ระหว่าง ค.ศ. 1972-1976 (ณัฐนี อมรประดับกุล, 2556)

กระบวนการสร้างสันติภาพในมินดาเนา ค.ศ. 1972-1976

การแบ่งแยกดินแดนในมินดาเนา สมัยรัฐบาลเฟอร์ดินานด์ มาร์กอส มีความขัดแย้งและความรุนแรงมากยิ่งขึ้นด้วยสาเหตุหลัก 3 ประการ

ประการแรก เป็นผลมาจากโครงการให้พัฒนาการศึกษาโดยทุนการศึกษาของคณะกรรมการบูรณาการแห่งชาติ (Commission on National Integration-CNI) ซึ่งจัดตั้งขึ้นเมื่อ ค.ศ. 1957 ทำให้เกิดการก่อตัวของขบวนการนักศึกษา และปัญญาชน เนื่องจากได้รับรู้องค์ความรู้สมัยใหม่รวมทั้งอุดมการณ์ทางการเมืองในการศึกษาระดับบัณฑิต

ประการที่สอง นโยบายการสร้างรัฐประชาชาติมีความเข้มแข็งขึ้นจนไปสู่จุดสูงสุดของการตั้งอำนาจเข้าสู่รัฐบาลกลาง (ณัฐนี อมรประดับกุล, 2556)

ประการที่สาม บทบาทของทหารและตำรวจในสมัยรัฐบาลมาร์กอสได้รับการสนับสนุนให้เป็นเครื่องมือในการจัดระเบียบสังคมและเป็นกองกำลังหลักที่ดูแลมินดาเนา

ส่วนในด้านของเหตุการณ์ทางการเมืองได้เป็นผลสืบเนื่องมาจาก 3 เหตุการณ์ ต่อไปนี้

1) เหตุการณ์ Jabidah Massacre ค.ศ. 1968 ที่เกิดการสังหารหมู่กลุ่มคอมมิวนิสต์ชาวโมโรบนเกาะซาบาหลีโดยสันนิษฐานว่าเกิดขึ้นโดยกองทัพของรัฐบาลแต่ไม่มีการไต่สวนหาผู้รับผิดชอบ กระบวนการยุติธรรมจึงนำไปสู่การจัดตั้งกลุ่มมุสลิมสำคัญ คือ Muslim Independence Movement (MIM) ค.ศ. 1968 และกลุ่ม Moro National Liberation Front (MNLF) ค.ศ. 1969

2) เหตุการณ์การสู้รบระหว่างชาวโมโรและชาวคริสเตียนในโคตาบาโต (Cotabato) ในมินดาเนา ค.ศ. 1970

3) เหตุการณ์ประท้วงรัฐบาลมาร์กอสของขบวนการนักศึกษา กรรมกร กลุ่มคอมมิวนิสต์ และกลุ่มมุสลิมทางภาคใต้ ค.ศ. 1970-1972 (ณัฐนี อมรประดับกุล, 2556)

เมื่อวิเคราะห์จากเหตุการณ์ดังกล่าวจะพบว่าความรุนแรงที่เกิดขึ้นในมินดาเนาได้กระจุกตัวอยู่ในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันตกเฉียงใต้ซึ่งมีชาวมุสลิมอาศัยอยู่หนาแน่น ได้แก่ ภาคตะวันตกของมินดาเนา ภาคกลางของมินดาเนา รวมทั้ง 4 จังหวัดในภาคใต้ของมินดาเนา ได้แก่ จังหวัด Davao del Sur จังหวัด Sarangani จังหวัด South Cotabato และจังหวัด Sultan Kudarat (Judd, 2005, p.1) โดยในช่วง ค.ศ. 1970-1980 พบว่าสถิติความรุนแรงกรณีความขัดแย้งในมินดาเนาคาดว่ามีผู้เสียชีวิตมากถึง 120,000 ราย และผู้ที่ได้รับบาดเจ็บเป็นจำนวนมากจนไม่สามารถนับตัวเลขได้ (ณัฐนี อมรประดับกุล, 2556)

ทั้งนี้ สีดา สอนศรี ได้วิเคราะห์ถึงปัญหาในสังคมสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ ค.ศ. 1969-1970 ไว้ดังนี้

1. สาเหตุมาจากความเสื่อมโทรมทางการเมือง เนื่องจากรัฐบาลมาร์กอส ไม่ปฏิบัติตามคำมั่นสัญญา และนโยบาย มีคอร์รัปชันของมาร์กอส ทำให้เกิดปฏิกิริยาจากนักศึกษา ประชาชน กลุ่มมุสลิม และกลุ่มคอมมิวนิสต์ (New People's Army-NPA) เช่น ใน ค.ศ. 1969 การเดินขบวนประท้วงของกลุ่ม Movement for a democratic Philippines (MDP) เสนอข้อเรียกร้องให้รัฐบาลแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและความเหลื่อมล้ำ และประท้วงการฉ้อฉลในการเลือกตั้งของรัฐบาล ใน ค.ศ. 1970 MDP และ Lapiang Malay (Free party) ได้ร่วมกันประท้วงร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่มาลากันยัง (Malacanyang) และรัฐบาลดำเนินการปราบปรามองค์การนักศึกษา Kabatang Makabayan (KM), เกิดความเคลื่อนไหวของกลุ่มมุสลิมขึ้น เช่น ผู้ว่าราชการจังหวัด Cotabato ขณะนั้น จัดตั้ง Mindanao Independence Movement และกลุ่ม Black shirts กรรโชกทรัพย์จากชาวคริสเตียนฟิลิปปิน

ใน ค.ศ. 1971 กลุ่มนักศึกษาของมหาวิทยาลัยแห่งฟิลิปปินส์ (University of Philippines) และองค์การนักศึกษากลุ่มต่าง ๆ ดำเนินการประท้วงรัฐบาลครั้งใหญ่ ใน ค.ศ. 1972 กลุ่ม กองทัพ NPA ที่มีชื่ออยู่ในพรรคคอมมิวนิสต์ของฟิลิปปินส์ ได้ขยายกองกำลังและก่อการติดอาวุธออกไป ทั้งนี้ สถิติความรุนแรงทางการเมือง ค.ศ. 1970-1972 พบว่ามีข้อมูลผู้เสียชีวิต ประมาณ 30 คนต่อสัปดาห์จนกระทั่งถึงเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1972 (ลีดา สอนศรี, 2529, น. 6-15)

2. สาเหตุมาจากความเสื่อมโทรมทางเศรษฐกิจ ปัญหาที่ทำให้เศรษฐกิจของสาธารณรัฐฟิลิปปินส์เข้าสู่วิกฤต ได้แก่ ปัญหาเงินเฟ้อ ปัญหาทุนสำรองเงินตรา ปัญหาการชำระหนี้ระหว่างประเทศ ปัญหาการว่างงานและปัญหาแรงงาน ปัญหาการปฏิรูปที่ดิน ปัญหาการเพิ่มขึ้นของประชากร ปัญหาชาวจีนกับบทบาททางเศรษฐกิจ และปัญหาการเมืองกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจ และที่สำคัญที่สุด คือ ช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนมีมาก (ลีดา สอนศรี, 2529, น. 15-16) ซึ่งรัฐบาลมาร์กอส วางนโยบายเน้นไปที่การแก้ปัญหาการปฏิรูปที่ดิน โดยใน ค.ศ. 1970 จัดตั้งคณะกรรมการเกี่ยวกับที่ดิน (Land Authority) คณะกรรมการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร (Agricultural Productivity Commission) คณะกรรมการบริหารสินเชื่อเพื่อการเกษตร (Agricultural Credit Administration) ธนาคารที่ดิน (Land Bank) สำนักงานที่ปรึกษาเกี่ยวกับที่ดิน (Office of the Agrarian Counsel) และประกาศ Republic Act no. 6389 ที่มีสาระสำคัญคือ การครอบครองกรรมสิทธิ์ที่ดินจะต้องได้รับการอนุมัติจากกระทรวงการปฏิรูปที่ดิน และก่อตั้งโครงการจัดหาที่ดินให้ชาวนากู้โดยมีระยะเวลาดำเนินโครงการ ค.ศ. 1972-1975 (ลีดา สอนศรี, 2529, น. 21)

3) สาเหตุมาจากความเสื่อมโทรมทางสังคม ที่สืบเนื่องมาจากการคอร์รัปชันของรัฐบาลมาร์กอส และนโยบายการอพยพประชากรในเมืองหลวง โดยเฉพาะในมะนิลาให้ไปตั้งถิ่นฐานในมินดาเนา รวมถึงปัญหาความขัดแย้งทางชาติพันธุ์และศาสนา ระหว่างชาวมุสลิมและชาวคริสต์ในฟิลิปปินส์ในภาคใต้ อีกด้วย (ลีดา สอนศรี, 2529, น. 24-27)

จากสถานการณ์ทั้งหมดประกอบกับการที่มาร์กอส ต้องการเป็นประธานาธิบดีต่อแม้จะไม่เป็นไปตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1935 ที่บัญญัติว่า ประธานาธิบดีจะได้รับเลือกตั้งได้ไม่เกิน 2 สมัย ซึ่งวาระของมาร์กอสจะสิ้นสุดลงกลางปี ค.ศ. 1972 (ลีดา สอนศรี, 2529, น.28) จึงเป็นสาเหตุให้รัฐบาลมาร์กอส ประกาศกฎอัยการศึกในวันที่ 21 กันยายน ค.ศ.1972 ถือเป็นจุดพลิกผันครั้งสำคัญทางการเมืองของฟิลิปปินส์อีกครั้งหนึ่ง (ณัฐนี อมรประดับกุล, 2556)

ภายหลังการประกาศกฎอัยการศึกได้เกิดความรุนแรงขึ้นในมินดาเนาอย่างต่อเนื่อง และมีการเสนอข้อเรียกร้อง 4 ประการ คือ

1. ถอนทหารของรัฐบาลทั้งหมดออกจากทางใต้
2. คืนดินแดนภาคใต้ทั้งหมดให้กับกลุ่มโมโร
3. ใช้กฎหมายมุสลิมและประเพณีของมุสลิมในภาคใต้

4. ยินยอมให้ภาคใต้ปกครองตนเอง (Autonomy) (เสิดา สอนศรี, 2549, น. 22)

แต่ข้อเรียกร้องดังกล่าวไม่ได้รับการตอบรับจากรัฐบาลมาร์กอส จึงเกิดสงครามเต็มรูปแบบขึ้นในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1972 โดยกลุ่ม Moro National Liberation Front (MNLF) ได้ต่อสู้กับทหารของฝ่ายรัฐบาลมาร์กอสในมินดาเนา ที่จังหวัดซูลู จังหวัดโคตาบาโตะ และจังหวัดลาเนา ความเคลื่อนไหวครั้งใหม่ของ MNLF มีเป้าหมายเพื่อต้องการปลดปล่อยชาวมุสลิมโดยแบ่งแยกออกมาเป็นเขตปกครองอิสระ ซึ่ง Abdurasad Asani คณะกรรมการกลางของกลุ่ม MNLF ได้ชี้แจงเหตุผลในการต่อสู้เพื่อแบ่งแยกดินแดนไว้ดังต่อไปนี้

1. สิ่งทีฟิลิปปินส์กระทำในชาวมุสลิม ในมินดาเนา ซูลู บาซัลัน และปาลาวัน คือ การปกครองแบบอาณานิคม และทำให้ชาวมุสลิม ไม่มีกฎหมาย ปราศจากสิทธิที่จะปกครองตนเอง ปราศจากเสรีภาพ และอิสระ

2. สิ่งทีฟิลิปปินส์กระทำเป็นเช่นเดียวกับสมัยอาณานิคม และเป็นการครอบงำที่แสวงหาผลประโยชน์ การปราบปราม และแบ่งแยกชาวมุสลิม ออกมา โดยระบอบการปกครองของฟิลิปปินส์ และเป็นการปกครองแบบท้องถิ่น และเป็นนโยบายที่ทำงานร่วมกัน

3. ระบอบมาร์กอสในฟิลิปปินส์นั้นมีการร่วมมือกันกระทำอาชญากรรมในการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์อย่างทารุณโหดร้ายต่อชาวมุสลิม

4. ถึงแม้ว่าจักรวรรดินิยมอเมริกัน จะให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและทางทหารกับฟิลิปปินส์อย่างต่อเนื่อง แต่นั่นเหมือนกับมลทินต่อระบอบการปกครองของฟิลิปปินส์ที่เหมือนเป็นหน้าที่หรือความช่วยเหลือให้ประกอบอาชญากรรม (Kamlan, 1999, pp. 23-24)

สาระสำคัญในข้อเรียกร้องของกลุ่ม MNLF คือ ต้องการอิสรภาพทางการเมืองการปกครองตนเองที่แท้จริง ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่นำไปสู่การเจรจาเพื่อสันติภาพครั้งแรกในระดับประเทศระหว่างตัวแทน 3 ฝ่าย ได้แก่ ตัวแทนรัฐบาลมาร์กอส ตัวแทนองค์กรมุสลิมโลก และตัวแทนกลุ่ม Moro National Liberation Front (MNLF) เพื่อจัดทำข้อตกลงทริโพลี ขึ้น เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม ค.ศ. 1976 (Kamlan, 1999, pp. 24-25)

ข้อตกลงทริโพลี (Tripoli Agreement) ค.ศ. 1976

กระบวนการสร้างสันติภาพครั้งแรกของรัฐบาลสาธารณฟิลิปปินส์และกลุ่ม MNLF เพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในมินดาเนา คือ การจัดทำข้อตกลงทริโพลี ขึ้นที่กรุงทริโพลี ประเทศลิเบีย เมื่อ ค.ศ. 1976 ข้อตกลงนี้ ถือเป็นทางการและมีความร่วมมือระหว่างประเทศหรือมีบทบาทฝ่ายที่สามเข้ามาเกี่ยวข้องเป็นครั้งแรก คือ องค์กรมุสลิมโลก (Organization of the Islamic Conference-OIC) โดยสาระสำคัญของข้อตกลงทริโพลี คือ ต้องการให้เขต 13 จังหวัดในมินดาเนาที่มีมุสลิมมาก เป็นเขตปกครองตนเอง ได้แก่ 1.จังหวัด Basilan 2. จังหวัด Sulu 3. จังหวัด Tawi-Tawi 4.

จังหวัด Zamboanga der Sur 5. จังหวัด Zamboanga del Norte 6. จังหวัด Lanao del Sur 7. จังหวัด Lanao de Norte 8. จังหวัด South Cotabato 9. จังหวัด Davao del Sur 10. จังหวัด North Cotabato 11. จังหวัด Maguindanao 12. จังหวัด Sultan Kudarat และ 13. จังหวัด Palawan รวมถึงเมืองและหมู่บ้านในพื้นที่ดังกล่าวด้วย (Kamlia, 1999, p. 26)

สถานะองค์ความรู้ของข้อตกลงทริโพลี แบ่งการศึกษาออกเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่

1. ศึกษาในสถานะเอกสารทางประวัติศาสตร์ ซึ่งมักจะเป็นงานศึกษาโดยนักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ของฟิลิปปินส์และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในฟิลิปปินส์นั้น พบว่าการศึกษาส่วนใหญ่จะมาจากกลุ่มนักวิชาการชาวมุสลิม กลุ่มขบวนการเคลื่อนไหวมุสลิม กลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชนหรือลัทธิมุสลิมในมินดาเนา เช่น กลุ่ม Moro National Liberation Front (MNLF), กลุ่ม Moro Islamic Liberation Front (MILF) เป็นต้น งานศึกษาในฐานะเอกสารทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญ คือ งานวิจัยเรื่อง Bangsamoro Society and Culture ของ Jamail A. Kamlia นักวิชาการประวัติศาสตร์ชาวมุสลิมในฟิลิปปินส์ งานชิ้นนี้ มีข้อเสนอหลัก คือศึกษากระบวนการสันติภาพของรัฐบาลมาร์กอสและมีการศึกษาข้อตกลงทริโพลี ในด้านพัฒนาการประวัติศาสตร์ก่อนการเจรจา และมีการศึกษาผลของข้อตกลงฯ ที่สืบเนื่องไปจนถึงรัฐบาลของรามอส ซึ่งพบว่าข้อเสนอในประเด็นสำคัญที่เคยอยู่ในข้อตกลงทริโพลีได้ถูกนำไปสู่รัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ (Kamlia, 1999, pp. 56-67)

2. ศึกษาในด้านกระบวนการสร้างสันติภาพ (Peacebuilding) หรือข้อตกลงสันติภาพ หรือข้อเรียกร้องของกลุ่มมุสลิมเพื่อให้เกิดสันติภาพ ซึ่งเป็นงานศึกษาทางด้านสิทธิมนุษยชน โดยองค์กรระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน องค์กรที่เกี่ยวกับด้านเศรษฐกิจการพัฒนาดังกล่าว จากนักวิชาการตะวันตกและจากเอเชีย รวมถึงนักวิชาการและองค์กรพัฒนาเอกชน หรือด้านสิทธิมนุษยชนในสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ ซึ่งมีงานศึกษาประเด็นนี้มากที่สุด โดยงานศึกษาชิ้นสำคัญ คือ งานศึกษาเรื่อง Moros and Khaek: the Position of Muslim Minorities in the Philippines and Thailand ของ Peter Gowling ผู้อำนวยการ Dasanlan Research Center ในฟิลิปปินส์ ได้ศึกษาข้อเรียกร้องเพื่อสันติภาพของชาวมุสลิมในมินดาเนาไว้อย่างละเอียดจำนวน 10 ข้อ และงานศึกษาเรื่อง Negotiated Peace: A Slow Train to Bangsamoro Development ของ Camen Abubakar นักวิชาการจากสถาบันอิสลามศึกษาของมหาวิทยาลัยฟิลิปปินส์ (Diliman) ซึ่งงานศึกษาชิ้นนี้ มีข้อเสนอหลักของการศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการของกระบวนการสันติภาพ ตั้งแต่สมัยรัฐบาลมาร์กอส รัฐบาลอากินา จนถึงสมัยรัฐบาลรามอส ช่วง ค.ศ. 1965-1999 และรายงานวิจัยชิ้นสำคัญด้านสิทธิมนุษยชน เรื่อง “Let the Stones Cry Out” An Ecumenical Report on Human Rights in the Philippines and a Call to Action ซึ่งเผยแพร่โดย National Council of Churches in the Philippines รายงานชิ้นนี้ เสนอข้อมูลด้านสิทธิมนุษยชน คือสถิติความรุนแรงและกรณีศึกษาของครอบครัวผู้สูญเสีย เป็นหลัก พร้อมทั้งได้ยกตัว

กระบวนการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและข้อตกลงในสมัยรัฐบาลอากิโนและรามอสมากล่าวถึงไว้อีกด้วย

3. ศึกษาในแง่นโยบายของรัฐ โดยการศึกษาข้อตกลงทริโพลีในรูปแบบนโยบาย จะมีการศึกษาออกเป็น 2 ช่วงเวลา คือ 1. สมัยของรัฐบาลมาร์กอส เน้นการศึกษาความเป็นมากระบวนการเจรจา และข้อเสนอระหว่าง MNLF และกลุ่มมุสลิมต่างๆ กับรัฐบาลมาร์กอส และมักจะศึกษาโดยนักวิชาการมุสลิม ซึ่งเน้นการศึกษาข้อเรียกร้องของชาวมุสลิม 2. สมัยของรัฐบาลอากิโน และรัฐบาลรามอส โดยในสมัยของทั้งสองรัฐบาลจะเป็นการนำข้อตกลงทริโพลีมาปรับเป็นนโยบาย จึงเป็นการศึกษาเนื้อหาเพื่อนำมาเจรจา และแก้ไข ระหว่างกลุ่มมุสลิมต่างๆ รัฐบาลฯ และฝ่ายที่สาม เช่น สหพันธรัฐมาเลเซีย และองค์กรมุสลิมโลก ซึ่งเป็นการศึกษาในด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และ OIC มีบทบาทค่อนข้างสูง จึงมีงานศึกษาบทบาทของ OIC ในกระบวนการสันติภาพในมินดาเนาหลายชิ้นทั้งในสาธารณรัฐฟิลิปปินส์เอง และนักวิชาการในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ งานศึกษาที่เกี่ยวข้องเบื้องต้น คืองานวิจัยเรื่อง *Bangsamoro Society and Culture* ของ Jamail A. Kamlian นักวิชาการประวัติศาสตร์ชาวมุสลิมในฟิลิปปินส์ ที่มีข้อเสนอหลักเกี่ยวกับนโยบายของรัฐบาลมาร์กอส และบทบาทของ OIC กับข้อตกลงสันติภาพในมินดาเนาอีกด้วย

ส่วนในประเทศไทยมีงานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับข้อตกลงทริโพลี คือ งานวิจัยเรื่อง ความขัดแย้งในมินดาเนาภาคใต้ของฟิลิปปินส์: ศึกษาเฉพาะกลุ่มแบ่งแยกดินแดนภาคใต้ MNLF, MILF ของเสิดา สอนศรี ที่เน้นศึกษาความสัมพันธ์ของโครงการพัฒนามินดาเนาและความสัมพันธ์ของรัฐบาลมาร์กอสกับกลุ่ม MNLF และผลในทางปฏิบัติของนโยบายการแก้ไขปัญหามินดาเนา ในรัฐบาลอากิโน โดยเฉพาะภายหลัง ข้อตกลงสันติภาพขั้นสุดท้าย ค.ศ. 1996 ในรัฐบาลของรามอส ซึ่งเสิดาให้ความสำคัญเป็นพิเศษ เนื่องจากมีการนำข้อตกลงดังกล่าวไปปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมทั้งหน่วยงานและโครงการต่างๆ และยังมีงานศึกษาของจิรวัดน์ แสงทอง นักวิชาการด้านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของไทย เสนอว่า ข้อตกลงทริโพลี มีสถานะสำคัญในประวัติศาสตร์การแก้ปัญหาความขัดแย้งในมินดาเนาอย่างน้อยสองประการ ประการแรก คือการเป็นหมุดหมายสำคัญของการเปลี่ยนแนวทางการเคลื่อนไหวของขบวนการมุสลิมในมินดาเนา จากการแบ่งแยกดินแดนมาสู่รูปการปกครองตนเอง และประการที่สอง คือเป็นแหล่งอ้างอิงในการเจรจาทอรองและการทำข้อตกลงสันติภาพทุกฉบับตั้งแต่นั้นมา (จิรวัดน์ แสงทอง, 2556, น. 12)

ผลของการศึกษาเบื้องต้นพบว่า ข้อตกลงทริโพลี ได้รับการศึกษาค่อนข้างน้อย ทั้งการศึกษาจากรัฐบาลมาร์กอส หรือนักวิชาการกลุ่ม MNLF รวมถึงงานศึกษาในประเทศไทย ปัจจัยสำคัญเนื่องมาจากข้อตกลงทริโพลีไม่บรรลุผลสำเร็จในทางปฏิบัติ และมีลักษณะเป็นการลงนามเพื่อต่อรองทางการเมืองของรัฐบาลมาร์กอส เช่น วิธีการจัดทำประชามติที่มีการคอร์รัปชัน คือ ไม่ให้จังหวัดภาคใต้ที่มีมุสลิมมากจัดทำประชามติ (เสิดา สอนศรี, 2549, น. 31) เป็นต้น ประกอบกับ

รัฐบาลมาร์กอสไม่ได้มีความตั้งใจจริงที่จะดำเนินการตามข้อตกลงฯ ดังกล่าว ด้วยเหตุผลสำคัญ คือ ไม่เต็มใจที่จะให้อิสรภาพแก่จังหวัดทางภาคใต้ (สิตา สอนศรี, 2549, น. 29)

อย่างไรก็ตาม การเจรจาสันติภาพจากข้อตกลงทริโปลีเป็นจุดเริ่มต้นของการจัดทำข้อตกลงสันติภาพ โดยมีความพยายามในสมัยรัฐบาลของอากินโที่จะสานต่อ แต่ไม่สำเร็จเนื่องจากประสบปัญหาในการแก้ไขการเมืองภายใน หากในท้ายที่สุด ได้เกิดการเจรจาสันติภาพที่บรรลุผลขึ้นระหว่างรัฐบาลกับกลุ่ม MNLF ขึ้นในสมัยประธานาธิบดีฟีเดล รามอส คือ ข้อตกลงสันติภาพขั้นสุดท้าย ค.ศ. 1996 ที่มีเนื้อหาสำคัญที่จัดทำตามข้อตกลงทริโปลี เป็นการนำข้อตกลงฯ ไปทำแผนโครงการให้เกิดผลและถือเป็นการประเมินความสำเร็จของข้อตกลงดังกล่าว (สิตา สอนศรี, 2549, น. 34) และจากงานศึกษาของสิตา ที่ศึกษาข้อตกลงสันติภาพภายหลังการลงนาม ข้อตกลงสันติภาพขั้นสุดท้าย ค.ศ. 1996 พบว่ามีการจัดตั้งเขตพิเศษ คือ เขตเพื่อสันติภาพและการพัฒนา (SZOPAD) สภาที่ปรึกษา (CA) และสภาฟิลิปปินส์ภาคใต้เพื่อสันติภาพและพัฒนา (SPCPD) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่นำโครงสร้างและกลไกเกี่ยวกับสันติภาพไปใช้ให้เกิดผลในรูปทางปฏิบัติ โดยสิตา เสนอให้เห็นรายละเอียดของ 3 หน่วยงานดังกล่าว วัตถุประสงค์ของโครงการ และปัญหาในการปฏิบัติงานไว้ในเบื้องต้น รวมทั้งบทบาทของฝ่ายที่สามในการให้ความช่วยเหลือ เช่น สหประชาชาติ เป็นต้น ซึ่งปรากฏต่อมาว่า การจัดตั้งเขตพิเศษดังกล่าวถูกระงับไว้ใน ข้อตกลงสันติภาพขั้นสุดท้าย ค.ศ. 1996 (สิตา สอนศรี, 2549, น.34-41) นโยบายดังกล่าวเป็นส่วนหลักในข้อตกลงทริโปลี ที่เป็นเสมือนเครื่องมือทางการเมืองให้รัฐบาลของมาร์กอส ซึ่งจัดทำข้อตกลงฯ นี้ขึ้นแต่ไม่ปฏิบัติให้ดำเนินการนโยบายตามการลงนามฯ ภายหลัง ค.ศ. 1976

ในอีกทางหนึ่ง ยังมีการศึกษาเกี่ยวข้องกับสาเหตุ เป้าหมาย และข้อตกลงทริโปลี ในงานศึกษาเกี่ยวกับเหตุการณ์ความรุนแรงในมินดาเนาของชาวมุสลิมฟิลิปปินส์ ค.ศ. 1970-1972 ของ Robert McAmis muj ได้ยืนยันปัญหาของชาวมุสลิมและศึกษาเหตุการณ์ความรุนแรงในมินดาเนา โดยเฉพาะตั้งแต่ ค.ศ. 1970 และศึกษาการสังหารหมู่มุสลิมในโคตาบาโต และลานา เดลซุรี และเหตุการณ์ Tacub massacre ค.ศ. 1971 และวิเคราะห์ความขัดแย้งที่นำมาสู่การประกาศกฎอัยการศึกของรัฐบาลมาร์กอส และมีงานศึกษาเรื่อง Contasting agenda for peace in the muslim south ของ Peter Gowing ซึ่งมีข้อเสนอของงานที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของรัฐบาลมาร์กอส และกลุ่ม MNLF ในก่อนและหลังการจัดทำข้อตกลงทริโปลี ไว้ที่น่าสนใจ ทั้งนี้ ผู้ศึกษามีความเห็นสอดคล้องกับงานของ Gowing ในข้อเสนอที่ว่า ข้อตกลงทริโปลี มีความสำคัญในสถานะที่เป็นจุดเริ่มต้นของแนวคิดกระบวนการเจรจาสันติภาพและการสร้างความร่วมมือในทางนโยบายของรัฐบาลและกลุ่มแบ่งแยกดินแดน นอกจากนี้ Gowing วิเคราะห์ถึงข้อเรียกร้องภายหลังข้อตกลงฯ ของกลุ่ม MNLF ใน ค.ศ. 1977 ในเรื่องปัจจัยที่ทำให้ข้อตกลงฯ นี้ไม่ประสบความสำเร็จ เช่น เกิดจากกลุ่มมาร์กซิสต์-

คอมมิวนิสต์ และเกิดการคอร์รัปชันระหว่างรัฐกับกลุ่ม MNLF จนไม่อาจประสานความร่วมมือกัน
ได้

จากงานศึกษาและวิเคราะห์ของนักประวัติศาสตร์และนักรัฐศาสตร์ดังกล่าวทำให้
ความสำคัญต่อข้อตกลงไตร่โปลิ จึงพบว่าข้อเสนอของข้อตกลงไตร่โปลิที่กลุ่ม MNLF เสนอต่อ
รัฐบาลของมาร์กอสและเกิดผลทางปฏิบัติสอครบใน ข้อตกลงสันติภาพขั้นสุดท้าย 1996 ต่อมา
มีดังต่อไปนี้

1. ให้เขตมุสลิมในภาคใต้มีสิทธิจัดตั้งศาลชาริอะห์
2. มีสิทธิจัดตั้งโรงเรียน วิทยาลัย และมหาวิทยาลัย
3. มีระบบการปกครองของตนเอง
4. มีระบบเศรษฐกิจและการเงินของตนเอง
5. มีสิทธิในการนำเสนอและมีส่วนร่วมต่อรัฐบาลกลาง
6. มีกองกำลังพิเศษในภูมิภาค
7. จัดแบ่งเปอร์เซ็นต์ที่เหมาะสมจากรายได้ของการทำเหมืองแร่และแร่ธาตุ
8. มีสถานติบัญญัติระดับภูมิภาคและคณะผู้บริหารพิเศษ (Kamlan, 1999, p. 57)

ในภายหลังของการจัดทำข้อตกลงไตร่โปลิ กลับพบว่า รัฐบาลของมาร์กอส ละเมิดข้อตกลง
ไตร่โปลิ และข้อตกลงฯ ดังกล่าวยังถูกขึ้นบัญชีดำด้วยเหตุผลหลายประการ โดยเหตุผลสำคัญหนึ่ง
ทำให้เกิดความขัดแย้งในมินดาเนาขึ้นคือ การออกกฎหมาย 1618 ให้ภูมิภาคที่ 9 และ 12 ซึ่งมีชาว
คริสเตียนอยู่อาศัยจำนวนมากนั้นแบ่งเป็นเขตปกครองตนเอง จึงทำให้เกิดการต่อสู้ระหว่างกองทัพ
ของรัฐและกลุ่ม MNLF ขึ้นตั้งแต่ ค.ศ. 1979 ท้ายที่สุด ส่งผลให้ นูร์ มิซูอารี ผู้นำกลุ่ม MNLF
ในช่วงเวลานั้นต้องลี้ภัยไปยังตะวันออกกลาง (เสิดา สอนศรี, 2549, น. 23)

กล่าวโดยสรุป ข้อตกลงไตร่โปลิ ค.ศ. 1976 มีความสำคัญต่อการศึกษาทั้งในแง่ของการ
เจรจาสันติภาพครั้งแรกในมินดาเนาและแสดงให้เห็นความไม่จริงจังในการนำไปปฏิบัติ รวมทั้งการ
คอร์รัปชันในสมัยรัฐบาลของมาร์กอส ที่ทำให้ข้อตกลงไตร่โปลิ เป็นเสมือนเครื่องมือทางการเมือง
และที่สำคัญซึ่งองค์กรระหว่างประเทศให้ความสนใจคือ ในแง่การละเมิดสิทธิมนุษยชนของรัฐบาล
ของมาร์กอส ต่อชาวมุสลิมในมินดาเนา และในสมัยนี้ยังมีความรุนแรงทางการเมืองเกิดขึ้นจากการ
ปราบปรามฝ่ายตรงข้ามทางการเมืองอีกด้วย โดยเฉพาะภายหลังการประกาศกฎอัยการศึก เมื่อ ค.ศ.
1972 จนกระทั่งทำให้เกิดการจับกุมและคุมขังประชาชนฟิลิปปินกว่า 60,000 คน โดยปราศจากการ
สอบสวนและทำให้ประชาชนต้องติดคุกอยู่เป็นเวลาหลายปี รวมถึงถูกทรมานทั้งทางด้านร่างกาย
และจิตใจ (Sambayanang, 1980, p.9) จากการศึกษาได้ จึงชี้ให้เห็นทั้งความสำคัญและบทเรียนจาก
ข้อบกพร่องของข้อตกลงไตร่โปลิ และผลสืบเนื่องเบื้องต้นที่นำไปสู่การสร้างกระบวนการสันติภาพ
อย่างในสมัยรัฐบาลต่อมา คือรัฐบาลของคอราซอน อากีโน โดยทำให้เกิด Jeddah Accord ค.ศ. 1987

ขึ้น ระหว่างกลุ่ม MNLF กับรัฐบาลอากิโน ซึ่งข้อเสนอใน Jeddah Accord ของกลุ่ม MNLF ก็คือ ต้องการให้มีเขตปกครองตนเองของมุสลิมในภาคใต้ อันประกอบด้วย 5 เกาะในหมู่เกาะบาซัน, มินดาเนา, ปาลาวัน, ซูลู และตาวี-ตาวี นอกจากนี้ กลุ่ม MNLF ยังได้ยื่นข้อเสนอต่อรัฐบาลให้สานต่อแนวทางปฏิบัติจากข้อตกลงตริโปลี (Majul, 1988, pp.918-919) แม้ในท้ายที่สุดจะไม่บรรลุผลแต่จะเห็นได้ว่ากลุ่ม MNLF ได้ให้ความสำคัญต่อข้อตกลงตริโปลีจึงนำเนื้อหาหลักมาเรียกร้องอย่างต่อเนื่อง และในสมัยรัฐบาลของฟิเดล รามอส ได้บรรลุข้อตกลงสันติภาพกับกลุ่ม MNLF โดยมีการจัดทำข้อตกลงสันติภาพขั้นสุดท้าย ขึ้น เมื่อ ค.ศ. 1996 ซึ่งมีเนื้อหาหลักมาจากข้อเรียกร้องในข้อตกลงตริโปลี ค.ศ. 1976

บรรณานุกรม

หนังสือ

ภาษาอังกฤษ

- Chetail, Vincent. (2009). **Post-Conflict Peacebuilding: A Lexicon**. London: Oxford University Press.
- Gowing, Peter G. & McAmis, Robert D. (eds.). (1974). **The Muslim Filipinos**. Manila: Solidaridad Publishing House.
- Federspiel, Howard M. (2007). **Sultans, Shamans, and Saints Islam and Muslims in Southeast Asia**. Honolulu: University of Hawai'i Press.
- Ibrahim Narongraksakhet, Abdulai Kaba & Yosof Talek. (2008). **Peace Building from Various Experiences**. Pattani: Saudara Press.
- Jamail A. Kamlian. (1999). **Bangsamoro Society and Culture: A Book of Readings on Peace and Development in Southern Philippines**. Iligan : Iligan Center for Education and Research, MSU-Iligan Institute of Technology.
- Judd, Mary. (2005). **The Mindanao Conflict in the Philippines: Roots, Costs, and Potential Peace Dividend**. Washington: The World Bank.
- Komite ng Sambayanang. (1980). **Philippines: repression and resistance**. London: KSP Komite ng Sambayanang.
- McKenna, Thomas M., (1998). **Muslim Rulers and Rebels**. California: University of California Press.

- National Council of Churches in the Philippines. (2007). **“Let the Stones Cry Out” An Ecumenical Report on Human Rights in the Philippines and a Call to Action.** Quezon City: National Council of Churches in the Philippines.
- Syed Serajul Isam. (2005). **The Politics of Islamic Identity in Southeast Asia.** Thomson Learning.
- World Bank Country Economic Report. (1976). **The Philippines Priorities and Prospects for Development.** World Bank: Washington D.C..

ภาษาไทย

- ลีเฟอร์, ไมเคิล. (2548). **พจนานุกรมการเมืองสมัยใหม่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้.** (จุฬาร เอื้อรักสกุล, แปล). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มุฮัมมัดอิลยาซ หนูปร่าง. (2559). **การสร้างสันติภาพในพื้นที่ความขัดแย้งทางชาติพันธุ์ : ถอดบทเรียนจากฟิลิปปินส์ ไทย และมาเลเซีย.** กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ลีดา สอนศรี. (2529). **อำนาจเผด็จการของมาร์กอส.** กรุงเทพฯ: โครงการตำราวิทยาศาสตร์อุตสาหกรรม.
- _____. (2530). **การเมือง เศรษฐกิจและสังคมของประเทศฟิลิปปินส์ (ค.ศ. 1972-1986).** กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- _____. (2537). **ฟิลิปปินส์: จากสงครามโลกครั้งที่ 2 สู่วัยประชาชน.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2549). **ความขัดแย้งในมินดาเนาภาคใต้ของฟิลิปปินส์: ศึกษาเฉพาะกลุ่มแบ่งแยกดินแดนภาคใต้ MNLF, MILF.** กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- _____. (2550). **รัฐกับสังคมมุสลิมในฟิลิปปินส์ จากความขัดแย้งสู่ความร่วมมือ.** กรุงเทพฯ: คบไฟ.

บทความในวารสาร

ภาษาอังกฤษ

- Cesar Adib Majul. (1988, April). *The Moro Struggle in the Philippines.* **Third World Quarterly.** (10), 897-922.

- Croissant, Aurel. Trinn, Christoph. (2009). *Culture, Identity and Conflict in Asia and Southeast Asia*. **ASEAN**, (110), 1-39.
- Evans, Carolyn. (2004, July). *Human Rights Commissions and Religious Conflict in the Asia-Pacific Region*. **The International and Comparative Law Quarterly**. (53), 713-729.
- Gowing, Peter G.. (1980, December). *Contrasting Agenda for Peace in the Muslim South*. **Philippine Quarterly of Culture and Society**. (8), 286-302.
- Hussin Mutalib. (September, 1990). Islamic Revivalism in ASEAN states : Political Implications. **Asian Survey**, (30), 877-891.
- Lapidu, Ira M.. (1997). *Islamic Revival and Modernity: The Contemporary Movements and the Historical Paradigms*. **Journal of the Economic and Social History of the Orient**, (40), 444-460.

ภาษาไทย

- จิรวัดน์ แสงทอง. (2556). *เส้นทางสู่ข้อตกลงสันติภาพมินดาเนา 2012*. **รัฐมิแล**, (34), 10-26.
- ยุกติ มุกดาวิจิตร. (2555). *เพื่อนบ้านศึกษา: อาณาบริเวณศึกษาแบบใหม่*. **ชุมชนทางอินโดจีน: เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ปริทัศน์**, 1(1), 42-53.
- ลีดา สอนศรี. (2549). *สันติวิธีกับการแก้ปัญหาความขัดแย้งในมินดาเนา: ข้อคิดสำหรับประเทศไทย*. **วารสารสถาบันพระปกเกล้า**, 4(2), 61-85.

วิทยานิพนธ์

- ณัฐนี อมรประดับกุล. (2556). *เปรียบเทียบนโยบายสร้างรัฐประชาชาติที่ส่งผลต่อการเกิดความรุนแรงในจังหวัดชายแดนใต้ ประเทศไทย (พ.ศ. 2481-2500) กับความรุนแรงในมินดาเนาประเทศฟิลิปปินส์ (พ.ศ. 2489-2514)*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เพ็ญสุรัตน์ หอมแยม. (2547). *ปัญหาโมโร มุสลิมในภาคใต้ของฟิลิปปินส์ ค.ศ. 1900-1980*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วุฒิกฤษฎ์ ชูวัฒนานุรักษ์. (2549). การก่อการร้ายในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในยุคหลังสงครามเย็น: วิเคราะห์แนวคิด “การก่อการร้าย” และขบวนการก่อการร้ายในไทยและฟิลิปปินส์. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

Office of the President of the Philippines. Office of the Presidential Adviser on the Peace Process.

The 1976 Tripoli Agreement. Retrieved 30 January , 2018. From

<https://peace.gov.ph/2016/01/1976-tripoli-agreement/>

Moro National Liberation Front (MNLF). **MNLF Position Paper on the Status of the 1996**

MNLF-GPH Final Peace Agreement. Retrieved 30 January , 2018. From

<http://onemnlf.blogspot.com/2014/06/mnlf-position-on-status-of-1996-mnlf.html>